

Original Article

นิพนธ์ต้นฉบับ

การประเมินความรู้ของเภสัชกรชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการจ่ายยารักษาโรคหย่อนสมรรถภาพทางเพศในร้านยาคุณภาพ

วิวัฒน์ ถาวรวัฒนพงศ์*   กนกวรรณ ศรีบุญเรือน**
เกียรติยศ เกษมภักดีพงษ์**   ชญานี อิศรโกรศีล**
ณัฐวิวัฒน์ คงวัฒนกุล**

*ภาควิชาเภสัชกรรมชุมชน คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

**นักศึกษา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความรู้ของเภสัชกรประจำร้านยาคุณภาพต่อการจ่ายยารักษาภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ และปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวางใช้แบบสอบถามและประเมินความรู้กับเภสัชกรประจำร้านยาคุณภาพที่มาร่วมประชุมทางวิชาการของสภาเภสัชกรรมระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน 2554 ผลการศึกษาพบว่าเภสัชกรประจำร้านยาคุณภาพตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 103 ร้าน (60.9% จากจำนวนทั้งหมด) ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 20-30 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปีและพบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ องค์ความรู้เรื่องภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศโดยรวมอยู่ในช่วง 61-79 คะแนน คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 63.5, 9.38 พิสัย 41 - 86 คะแนน เมื่อศึกษาองค์ความรู้ในรายข้อพบว่า เรื่องความรู้ที่ประเมินอยู่ในระดับน้อย (4.0-5.9 คะแนน) ได้แก่ เรื่อง ยาที่มีผลต่อการเกิดภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ ยาอื่นที่มีข้อบ่งใช้ภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ อาการข้างเคียงที่อาจพบในกลุ่ม PDE-5 inhibitor รูปแบบของเภสัชภัณฑ์ที่มีวางจำหน่ายในตลาด การรักษาอื่นๆ ของภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ และขนาดของยาที่ใช้ และยังพบว่า ประสบการณ์การทำงานในวิชาชีพเภสัชกรชุมชนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในเรื่องภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศของเภสัชกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

คำสำคัญ: ความรู้, โรคหย่อนสมรรถภาพทางเพศ, ร้านยาคุณภาพ

บทนำ

ภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศเป็นปัญหาที่พบได้มากในชายวัยสูงอายุ⁽¹⁾ สาเหตุในการเกิดมีความสัมพันธ์กับความผิดปกติทางด้านร่างกาย หรือด้านจิตใจ โดยทางด้านร่างกายนั้น สาเหตุเกิดได้ทั้งจากความผิดปกติ

ของหลอดเลือดแดงและหลอดเลือดดำ รวมถึงระดับฮอร์โมนต่ำกว่าปกติ ซึ่งในผู้ป่วยเบาหวาน ผู้ที่มีความดันโลหิตสูง ผู้ป่วยที่มีภาวะไขมันในเลือดสูง ผู้สูงอายุ และผู้ที่สูบบุหรี่ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศมากที่สุด สำหรับความผิด

ปรกติทางด้านจิตใจที่ทำให้เกิดภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศนั้น สามารถแบ่งได้เป็นสองประเภท ได้แก่ กลุ่มที่มีภาวะป่วยเป็นโรคทางจิตใจอยู่แล้ว เช่น ผู้ป่วยโรคซึมเศร้า ส่วนอีกประเภท คือ กลุ่มที่มีปัญหาผิดปกติทางจิตใจที่เกิดขึ้นในภายหลัง เช่น ผู้ป่วยมีการหลังเร็วหรืออวัยวะเพศแข็งตัวไม่เต็มที่จนเกิดความกังวลใจเรื้อรัง จากปัญหาทั้งหมดดังกล่าวนำมาสู่ภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศเรื้อรัง จนส่งผลกระทบต่อปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สุดท้ายเกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ที่มีภาวะหอบสมรรถภาพดังกล่าว

กลุ่มศึกษาโรคหอบสมรรถภาพทางเพศในประเทศไทย ได้สำรวจกลุ่มประชากรชายอายุ 40-70 ปี ทั่วประเทศใน พ.ศ. 2552 พบว่าผู้อยู่ในภาวะโรคหอบสมรรถภาพทางเพศ มีประมาณร้อยละ 37.5 ซึ่งถือว่ามีอัตราความชุกที่ค่อนข้างสูง และเกิดปัญหาในระดับประเทศที่จะตามมา คือ ปริมาณการใช้ยาในกลุ่มภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศที่น่าจะเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับ ยารักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศมีราคาค่อนข้างสูง ทำให้ผู้ใช้ยาในกลุ่มนี้เลี่ยงการซื้อยาที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้วซื้อยาปลอมที่มีราคาถูกกว่ามาก ในที่สุดนำไปสู่ปัญหาการระบาดของยาปลอม จากตัวเลขการเฝ้าระวังสถานการณ์ระบาดของยาปลอมตั้งแต่ พ.ศ. 2549 - 2552 พบการลักลอบจำหน่ายยารักษาอาการหอบสมรรถภาพทางเพศปลอมกว่า 244,101 เม็ด ซึ่งคิดเป็นมูลค่ากว่า 97 ล้านบาท⁽²⁾

จากปัญหาดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จึงหาแนวทางแก้ไขโดยออกมาตรการการควบคุม ติดตาม และตรวจสอบการกระจายของยาปลอมและจัดหาวิธีที่จะทำให้ผู้ป่วยเข้าถึงยาที่ถูกต้องตามกฎหมายได้ง่ายขึ้น จึงจัดให้มีการกระจายยาผ่านทางร้านยาคุณภาพทั่วประเทศ และกำหนดให้ร้านยาคุณภาพต้องปฏิบัติตามแนวเภสัชปฏิบัติที่ดี (pharmacy practice guideline) คือ การจ่ายยารักษาอาการหอบสมรรถภาพทางเพศต้องจ่ายยาตามใบสั่งยาตลอดจน

เภสัชกรผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการในร้านยาต้องให้คำแนะนำด้านยา แก้ไขปัญหาจากการใช้ยา ประเมินการใช้ยาติดตามอาการอันไม่พึงประสงค์จากยาเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการใช้ยามากที่สุด การปฏิบัติตามแนวที่วางดังกล่าวได้จำเป็นต้องอาศัยเภสัชกรที่มีความรู้ในเรื่องยาดังกล่าวเป็นอย่างดี⁽²⁾

ทางคณะผู้ทำการวิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในบทบาทหน้าที่และองค์ความรู้ที่ใช้ในการจ่ายยารักษาอาการหอบสมรรถภาพทางเพศของเภสัชกร จึงมีความสนใจที่จะประเมินความรู้ของเภสัชกรร้านยาคุณภาพและศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความรู้ในกลุ่มยารักษาอาการหอบสมรรถภาพทางเพศเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขจุดบกพร่องและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ที่นำมาใช้ในการจ่ายยาให้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

วิธีการศึกษา

การวิจัยเชิงสำรวจแบบภาพตัดขวาง (cross-sectional survey research) เก็บข้อมูลของเภสัชกรร้านยาคุณภาพในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 169 ร้านจากร้านยาที่มาร่วมงาน 200 ร้าน ในงานประชุมวิชาการต่าง ๆ ที่สภาเภสัชกรรมจัดขึ้นในช่วงระหว่างเดือน เมษายน - มิถุนายน พ.ศ. 2554 โดยการแจกแบบสอบถามแก่เภสัชกรผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็นผู้มีหน้าที่ประจำร้านยาคุณภาพตลอดเวลาทำการ โดยกำหนดให้หนึ่งร้านยาต่อหนึ่งเภสัชกร แล้วรอเก็บแบบสอบถามกลับทันที เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วย 2 ส่วนย่อย คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป 5 ข้อ ส่วนที่ 2 แบบประเมินความรู้ของเภสัชกรในการจ่ายยารักษาโรคหอบสมรรถภาพทางเพศจำนวนทั้งหมด 10 ข้อ ๆ ละ 10 คะแนน รวม 100 คะแนน การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทำการตรวจสอบทั้ง ความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความเชี่ยวชาญและตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ของเครื่องมือกับกลุ่มเภสัชกรร้านยาทั่วไป จำนวน 30

ร้านยาได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.67 ซึ่งจัดว่ามีความเที่ยงระดับดี⁽³⁾ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แสดงความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าสูงสุด (max) ค่าต่ำสุด (min) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติ Pearson chi-square test เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับปัจจัย โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ระดับร้อยละ 95 และกำหนดระดับความรู้รวมของเภสัชกรโดยตัดเกณฑ์ขั้นต่ำที่ระดับไม่ต่ำกว่า 60 คะแนน (ใช้อ้างอิงเกณฑ์ตามมาตรฐานโรงพยาบาลและสถานบริการสุขภาพ ฉบับเฉลิมพระเกียรติฯ เนื่องจากยังไม่มีเกณฑ์เฉพาะสำหรับสถานบริการสุขภาพประเภทร้านยา)

ผลการศึกษา

การศึกษาการประเมินความรู้ของเภสัชกรและปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการจ่ายยารักษาโรคหย่อนสมรรถภาพทางเพศในร้านยาคุณภาพในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสามารถเก็บข้อมูลได้จำนวน 103 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 60 จากทั้งหมด 169 คน ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. ลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากเภสัชกรประจำร้านยาคุณภาพจำนวน 103 คน พบว่ามีเพศชายจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 35.9 เพศหญิงจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 64.1 พบช่วงอายุ 20-30 ปีมากที่สุดคือ จำนวน 41 คน (39.8%) และน้อยที่สุดในช่วงอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 10 คน (9.7%) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาปริญญาตรีทางด้านเภสัชศาสตร์ จำนวน 75 คน (72.8%) ทางด้านประสบการณ์การทำงาน พบว่าส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 52 คน (50.5%) ด้านการเข้าร่วมอบรมพบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมการอบรมความรู้กับสภาเภสัชกรรมจำนวน 66 คน (64.1%) โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 103 คน)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	37	35.9
หญิง	66	64.1
อายุ (ปี)		
20-30	41	39.8
31-40	17	16.5
41-50	23	22.3
51-60	12	11.7
>60	10	9.7
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	75	72.8
ปริญญาโท	27	26.2
ปริญญาเอก	1	1.0
ประสบการณ์การทำงาน (ปี)		
≤ 5	52	50.5
6-10	14	13.6
11-15	11	10.7
16-20	5	4.9
21-25	4	3.9
26-30	11	10.7
> 30	6	5.8
การเข้าร่วมอบรม		
เคย	37	35.9
ไม่เคย	66	64.1

2. การประเมินความรู้ของเภสัชกรในการจ่ายยารักษาภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศในภาพรวม โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ความรู้รวมทั้งหมดและแบ่งคะแนนออกเป็นช่วงคะแนนต่าง ๆ คือ 80-100, 61-79, 41-60, 21-40 และ 0-20 คะแนน จากการศึกษาพบว่าองค์ความรู้ในการจ่ายยารักษาภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศของเภสัชกรร้านยาคุณภาพส่วนใหญ่ (55.3%) มีคะแนนอยู่ในช่วง 61-79 คะแนนรองลงมาคือช่วง 41-

การประเมินความรู้ของเภสัชกรชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการจ่ายยารักษาโรคห่อนสมรรถภาพทางเพศในร้านยาคุณภาพ

60 คะแนน (37.9%) โดยไม่พบเภสัชกรที่ได้ต่ำกว่า 41 คะแนนและเมื่อหาค่าเฉลี่ยของระดับความรู้แล้วพบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 63.56 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.38 คะแนนสูงสุดอยู่ที่ 86 คะแนนและคะแนนต่ำสุดอยู่ที่ 41 คะแนน ดังตารางที่ 2

3. การประเมินความรู้ของเภสัชกรในการจ่ายยารักษาภาวะห่อนสมรรถภาพทางเพศเมื่อจำแนกตามรายข้อ พบว่าเภสัชกรร้านยาคุณภาพสามารถทำคะแนนเฉลี่ยได้อยู่ในช่วง 8.0-10.0 คะแนน ในข้อย่อยที่ 1,5,8,9 ระดับคะแนนในช่วง 6.0-7.9 คะแนน ในข้อย่อยที่ 3

ตารางที่ 2 ข้อมูลความรู้ในการจ่ายยารักษาภาวะห่อนสมรรถภาพทางเพศของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับช่วงของคะแนน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
80-100	7	6.8
61-79	57	55.3
41-60	39	37.9
รวม	103	100
ค่าเฉลี่ย (mean)	63.56	
ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด	41 - 86	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	9.379	

ตารางที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการจ่ายยารักษาภาวะห่อนสมรรถภาพทางเพศตามรายข้อ

ข้อคำถาม	คะแนนความรู้			ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	เฉลี่ย	สูงสุด	ต่ำสุด	
หมวดความรู้เกี่ยวกับภาวะห่อนสมรรถภาพทางเพศและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดภาวะห่อนสมรรถภาพทางเพศ (3 ข้อ)				
ข้อ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเกิดภาวะห่อนสมรรถภาพฯ	9.61	10	2	1.43
ข้อ 2 ความรู้เกี่ยวกับยาที่มีผลต่อการเกิดภาวะห่อนสมรรถภาพฯ	5.48	10	0	2.26
ข้อ 3 ความรู้เกี่ยวกับโรคที่ส่งผลต่อการเกิดภาวะห่อนสมรรถภาพฯ	5.79	10	0	2.15
หมวดความรู้เกี่ยวกับยาที่ใช้สำหรับรักษาภาวะห่อนสมรรถภาพทางเพศ (7 ข้อ)				
ยาที่มีข้อบ่งใช้สำหรับรักษาภาวะห่อนสมรรถภาพทางเพศ				
ข้อ 4 ความรู้เกี่ยวกับยาอื่น ๆ นอกจาก sildenafil ที่มีข้อบ่งใช้ (indication) สำหรับรักษาภาวะห่อนสมรรถภาพทางเพศ	4.48	8	2	1.97
ข้อห้ามใช้ของยาในกลุ่ม PDE-5 inhibitor				
ข้อ 5 ความรู้เกี่ยวกับโรคหรือภาวะที่มีข้อห้ามใช้สำหรับยาในกลุ่ม PDE-5 inhibitor	8.39	10	2	1.94
อาการข้างเคียงของยาในกลุ่ม PDE-5 inhibitor				
ข้อ 6 อาการข้างเคียงของยาในกลุ่ม PDE-5 inhibitor	4.54	10	2	2.35
อันตรกิริยาระหว่างยาของยาในกลุ่ม PDE-5 inhibitor				
ข้อ 8 การประเมินความรู้เกี่ยวกับการเกิดอันตรกิริยาในด้านการเกิดอาการข้างเคียง	9.06	10	4	1.58
ข้อ 9 การประเมินความรู้เกี่ยวกับการเกิดอันตรกิริยาในด้านประสิทธิภาพของยา	5.39	10	0	2.99
ความรู้ทางด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับยาที่ใช้รักษาภาวะห่อนสมรรถภาพทางเพศ				
ข้อ 7 การประเมินความรู้เกี่ยวกับ	4.79	10	2	1.95
- รูปแบบของเภสัชภัณฑ์ที่มีวางจำหน่ายในท้องตลาด				
- แนวทางการรักษาอื่น ๆ ของภาวะห่อนสมรรถภาพฯ				
- วิธีการใช้ยา (regimen)				
ข้อ 10 การประเมินความรู้เกี่ยวกับ				
- ขนาดของยาที่ใช้ในการรักษาภาวะห่อนสมรรถภาพฯ	6.02	10	2	2.14

และระดับในช่วง 4.0-5.9 คะแนน ในข้อย่อยที่ 2,4,6,7,10 โดยข้อ 1 มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้สูงสุด (9.61, 1.43) และข้อ 4 มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ต่ำที่สุด (4.48, 1.98) ส่วนรายละเอียดคะแนนเฉลี่ย คะแนนสูงสุด คะแนนต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในแต่ละข้อย่อยได้แสดงไว้ในตารางที่ 3

4. การหาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ของเภสัชกรประจำร้านยาคุณภาพในการจ่ายยารักษาอาการหย่อนสมรรถภาพทางเพศ

เมื่อทำการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความรู้ในการจ่ายยารักษาภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศพบว่าเพศ อายุ ระดับการศึกษา และ

การเข้าร่วมอบรมฯไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการจ่ายยารักษาภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ แต่ประสพการณ์การทำงานในวิชาชีพเภสัชกรชุมชน กลับมีความสัมพันธ์กับความรู้ฯ (p 0.009) ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

วิจารณ์

จากผลการศึกษาการประเมินความรู้ของเภสัชกรชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการจ่ายยารักษาโรคหย่อนสมรรถภาพทางเพศในร้านยาคุณภาพพบว่าผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และอยู่ในช่วงอายุ 20-30 ปี ประสพการณ์การทำงานอยู่ระหว่าง

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ กับความรู้ในการจ่ายยารักษาภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ

ลักษณะของ กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนคนที่มีความ น้อยกว่า หรือเท่ากับ 60 คะแนน	จำนวนคนที่มีความ มากกว่า 60 คะแนน	p-value*
เพศ			
ชาย	10	27	0.09
หญิง	29	37	
อายุ (ปี)			
21-30	20	21	0.182
31-40	8	9	
41-50	6	17	
51-60	3	9	
> 60	2	8	
ระดับความรู้			
ปริญญาตรีเภสัชกรรม	28	47	0.856
สูงกว่าปริญญาตรี	11	17	
ประสพการณ์การทำงาน (ปี)			
≤ 5	25	27	0.009
6-20	12	18	
> 20	2	19	
การเข้าร่วมประชุมอบรมเรื่อง ED			
เคย	13	24	0.669
ไม่เคย	26	40	

**Pearson chi-square test

1-5 ปี การกระจายของข้อมูลอยู่ในช่วงอายุ ประสบการณ์นี้มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคนกลุ่มดังกล่าวมีความกระตือรือร้น แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อใช้ในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมชุมชน จึงสนใจเข้าร่วมประชุมวิชาการทำให้การเก็บข้อมูลที่ได้จากการประชุมฯจึงได้ข้อมูลมาจากกลุ่มคนกลุ่มนี้เป็นส่วนมาก ซึ่งทำให้ผลการศึกษาคั้งนี้อาจไม่สามารถแทนกลุ่มเภสัชกรร้านยาคุณภาพทั่วประเทศได้ทั้งหมด

ด้านองค์ความรู้ของเภสัชกร จากการศึกษาที่ประเมินความรู้แล้วพบว่า ระดับความรู้ที่ได้ช่วง 8-10 คะแนน ได้แก่ความรู้ด้านทั่วไปที่เกี่ยวกับการเกิดภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศ ความรู้เรื่องโรคหรือภาวะที่มีข้อห้ามใช้สำหรับยาในกลุ่ม Phosphodiesterase-5 inhibitor (PDE-5 inhibitor) และความรู้ด้านการเกิดอันตราย (ทั้งด้านการเกิดอาการข้างเคียงและด้านประสิทธิภาพของยา) นั่นคือว่าเภสัชกรมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวดี อาจไม่จำเป็นต้องเสริมเพิ่มเติมแต่อย่างใด แต่ควรมีมาตรการที่ทำให้เภสัชกรสามารถรักษาระดับความรู้นี้ให้อยู่ในเกณฑ์ดังกล่าวต่อไป เพราะความรู้ดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญที่เภสัชกรควรรู้ เพื่อประโยชน์ในการรักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศให้สัมฤทธิ์ผล ส่วนความรู้ในด้านเกี่ยวกับโรคที่อาจส่งผลต่อการเกิดภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศได้นั้นอยู่ในช่วงระดับปานกลาง (6.0-7.9 คะแนน) ความรู้เรื่องนี้จำเป็นต้องเสริมมากนักแต่หากมีการเสริมเพิ่มมากขึ้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเภสัชกรในการแนะนำหรือให้ความรู้กับผู้ป่วยถึงปัจจัยของโรคที่อาจส่งผลต่อภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศได้ดียิ่งขึ้นและในส่วนสุดท้ายระดับความรู้ที่ได้คะแนนช่วง 4.0-5.9 คะแนนได้แก่ความรู้เกี่ยวกับยาอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการเกิดภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศ ความรู้เกี่ยวกับยาอื่น ๆ ที่มีข้อบ่งใช้ (indication) สำหรับภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศ ความรู้เกี่ยวกับอาการข้างเคียงของยาในกลุ่ม กลุ่ม Phosphodiesterase-5 inhibitor (PDE-5 inhibitor) โดยเฉพาะผลข้างเคียงที่พบได้ไม่บ่อย (minor effect) ความ

รู้เกี่ยวกับรูปแบบของเภสัชภัณฑ์ (dosage form) ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการรักษาอื่น ๆ ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ยา และขนาดของยาที่ใช้รักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศ ความรู้ทั้งหมดในด้านดังกล่าวควรมีการเสริมให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นจนมีความรู้ที่อยู่ในช่วงที่มากกว่า 6.0 คะแนน เนื่องจากความรู้ในด้านดังกล่าวมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อเภสัชกรที่จะช่วยในการพิจารณาในการจ่ายยารักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศให้เกิดประสิทธิผลในการรักษาสูงสุดและนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดของคนไข้

สำหรับด้านปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการจ่ายยารักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศของเภสัชกรนั้นพบว่า ปัจจัยเดียวที่มีผลต่อการจ่ายยารักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ประสิทธิภาพ (p 0.009) และยิ่งพบอีกว่า ประสิทธิภาพยิ่งมากสัดส่วนของจำนวนคนที่ตอบได้คะแนนมากกว่า 60 คะแนนมีมากขึ้นเมื่อเทียบกับคนที่มีประสิทธิภาพน้อย ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของพีรวุฒิ⁽⁴⁾ และธกฤษณ์⁽⁵⁾ ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจ่ายยาของเภสัชกรชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรีเภสัช-ศาสตร์และการเข้าร่วมอบรมความรู้ในเรื่องการรักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศไม่ได้สัมพันธ์กับระดับความรู้ในการจ่ายยารักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศ ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาของความรู้ที่ได้ศึกษาเพิ่มขึ้นอาจไม่สอดคล้องกับองค์ความรู้ที่เภสัชกรยังขาด บกพร่องไปในการปฏิบัติการจ่ายยาที่ใช้ในการรักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศของเภสัชกรชุมชน

สรุป

ความรู้ของเภสัชกรชุมชน ร้านยาคุณภาพในการจ่ายยารักษาภาวะหอบสมรรถภาพทางเพศส่วนใหญ่มีคะแนนในช่วง 60-79 คะแนน (54.8%) และไม่พบเภสัชกรที่ได้คะแนนรวมต่ำกว่า 40 คะแนน องค์ความรู้ที่มีผู้ตอบได้มากที่สุดคือ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเกิด

ภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ และน้อยที่สุดคือ ความรู้เกี่ยวกับยาอื่น ๆ ที่มีข้อบ่งใช้ (indication) สำหรับรักษาภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ และองค์ความรู้ที่ควรเสริมเพิ่มเติมคือ ความรู้เกี่ยวกับยาอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการเกิดภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศได้ ความรู้เกี่ยวกับยาอื่น ๆ ที่มีข้อบ่งใช้ (indication) สำหรับภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ ความรู้เกี่ยวกับอาการข้างเคียงของยาใน Phosphodiesterase-5 inhibitor (PDE-5 inhibitor) โดยเฉพาะผลข้างเคียงที่พบได้ไม่บ่อย ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบของเภสัชภัณฑ์ ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการรักษาอื่น ๆ ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ยา และขนาดของยาที่ใช้รักษาภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อองค์ความรู้ในการจ่ายยา พบว่า ประสบการณ์ในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม ชุมชนเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับองค์ความรู้ในการจ่ายยา แต่ด้านเพศ อายุ การศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรีเภสัชศาสตร์ และการเข้าร่วมอบรมจากสภาเภสัชกรรม ไม่มีความสัมพันธ์กับองค์ความรู้ในการจ่ายยารักษาภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ ดังนั้น สภาเภสัชกรรมหรือสถาบันการศึกษาที่เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงควรมีการ เพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนที่ยังขาดบกพร่องของ

เภสัชกรในการจ่ายยาในเรื่องภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. Belsey J. Management of erectile dysfunction [online] 1998 [cited 2011 January 28] [10 screen]. Available from: URL: http://www.evidence-base-medicine.co.uk/ebmfiles/Gavel_volino2.pdf
2. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. ข่าวการกระจายยารักษาโรคเสื่อมสมรรถภาพทางเพศเข้าสู่ร้านยาคุณภาพ [online] 2553 [สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2554]; [2 หน้า]. แหล่งข้อมูล: URL: www.fda.moph.go.th
3. ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, อุทัยวรรณ สายพัฒนา. ความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น (validity and reliability) [online]. 2544 [สืบค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2554]; [1 หน้า]. แหล่งข้อมูล: URL: <http://www.watpon.com>
4. พิรุณี อภิรัตน์, มรุตพงษ์ พชรโชค. ความเหมาะสมในการจ่ายยาปฏิชีวนะรักษาโรคท้องร่วงโดยเภสัชกรชุมชน [online] 2550 [สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2554]; [1 หน้า]. แหล่งข้อมูล: URL: http://www.pharmacy.mahidol.ac.th/thai/research_special_abstract.php?num=34&year=2550
5. ธกฤษณ์ รุ่งกิจวัฒนกุล, อรรถพล ดันดีกำเนิดกุล. ความเหมาะสมในการจ่ายยาด้านจุลชีพในโรคติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะโดยเภสัชกรชุมชน [online]. 2552 [สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2554]; [1 หน้า]. แหล่งข้อมูล: URL: <http://www.pharmacy.mahidol.ac.th/newspdf/specialproject/2552-52.pdf>

Abstract Knowledge Assessment of Community Pharmacists and Factors Affecting Erectile Dispensing Knowledge in Accredited Drug Stores

Wiwat Thavornwattanayong* Kwanokwan Sribunruan Kiattiyot Kasemphakdiphong**
Chayanee Issaragrisil** Nuttawat Kongwattanakul****

*Department of Community Pharmacy, Faculty of Pharmacy, Silpakorn University,

**Student, Faculty of Pharmacy, Silpakorn University

Journal of Health Science 2012; 21:1132-9.

This research was a study on knowledge assessment of community pharmacist and factors affecting erectile dysfunction dispensing knowledge in accredited drug stores. This cross-sectional research, using a set of questionnaire, collected data from pharmacists in accredited drugstores who were attending the academic meetings of the Pharmacy Council during April - June 2011. The results showed that 103 pharmacists in accredited drugstores (60.9% of total drugstores) responded to the questionnaire. Most of respondents were 20-30 years old with Bachelor's degree and less than 5 years of work experiences. Most of the respondents have never attended a training on erectile dysfunction. Their knowledge scores of erectile dysfunction was 61-79, with an average of 63.5, SD 9.38 percent (range 41-86). In addition, the low scores (4.0-5.9) on knowledge were in the followings: drugs affecting the causes of erectile dysfunction, indications of other drugs to erectile dysfunction, side effects may be found in the PDE-5 inhibitor group, types of pharmaceutical products sold in drugstores, other treatments of erectile dysfunction and doses. This research also revealed that work experiences in community pharmacist, were significantly related to pharmacists' knowledge on erectile dysfunction (p-value < 0.05).

Key words: knowledge, erectile dysfunction, accredited drugstores